ประกาศกรมทรัพย์สินทางปัญญา

เรื่อง การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง
ทะเบียนเลขที่ สช 69100295

เพื่อให้การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นไปตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กรมทรัพย์สินทางปัญญาจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ให้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง คำขอเลขที่ 65100310 ทะเบียนเลขที่ สช 69100295 ซึ่งมีรายการทางทะเบียนตามบัญชีแนบท้ายประกาศฉบับนี้

ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันยื่นคำขอขึ้นทะเบียน 10 ตุลาคม 2565

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. 2569

(นางอรมน ทรัพย์ทวีธรรม)
อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

๖๗๗/๒๕๖๗

ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง

Si Bun Rueang Product of Kla หรือ Phalitphan Kla Si Bun Rueang

(1) **เลขที่คำขอ** 65100310 **ทะเบียนเลขที่** สช 69100295

(2) **วันที่ยื่นคำขอ** 10 ตุลาคม 2565 **วันที่ขึ้นทะเบียน** 10 ตุลาคม 2565

(3) **ผู้ขอขึ้นทะเบียน** จังหวัดหนองบัวลำภู

ที่อยู่ ศาลากลางจังหวัดหนองบัวลำภู ตำบลลำภู อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู 39000

(4) **รายการสินค้า** เส้นคล้า หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเส้นคล้า

(5) **คุณภาพ ชื่อเสียง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะเฉพาะของสินค้า**

คำนิยาม

ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง หรือ Si Bun Rueang Product of Kla หรือ Phalitphan Kla Si Bun Rueang หมายถึง เส้นคล้า หรือผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากเส้นคล้า ผ่านการสานขึ้นรูปด้วยมือ ให้เกิดลวดลายต่าง ๆ ประกอบกับวัสดุอื่น ๆ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผลิตและแปรรูปในเขตพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ลักษณะของสินค้า

(1) เส้นคล้า มีลักษณะเป็นเส้นเล็ก เรียบแบน มีความเหนียวและยืดหยุ่น แข็งแรง คงทนไม่เปื่อยง่าย มีความมันวาวเป็นธรรมชาติ

(2) ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากเส้นคล้า คือ การนำเส้นคล้าไปใช้เป็นวัตถุดิบหลัก ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่าง ๆ โดยผลิตภัณฑ์แปรรูปดังกล่าว ต้องมีเส้นคล้าเป็นวัตถุดิบหลัก ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของผลิตภัณฑ์ เช่น กระติบข้าว ตะกร้า กระเป๋า เป็นต้น

(3) ลวดลาย

(3.1) ลวดลายพื้นถิ่น เช่น ลายครุบ ลายครุ ลายก้นลิง ลายสอง ลายสาม เป็นต้น

(3.2) ลวดลายประยุกต์ เช่น ลายดอกผักแว่น ลายขอ ลายขิด เป็นต้น

กระบวนการผลิต

วัตถุดิบ

ต้นคล้าในวงศ์คล้ามารันทาเซีย (Marantaceae) ที่ปลูกในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่มีอายุ ประมาณ 1 ปีขึ้นไป มีลักษณะเป็นไม้เนื้ออ่อนมีปล้องยาวเป็นลำ ลำต้นอวบสมบูรณ์ ขึ้นเป็นกอ มีลำสีเขียวเข้ม ความสูงประมาณ 1 เมตรขึ้นไป

การเตรียมดิน

(1) พื้นที่การปลูกต้นคล้าปลูกในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

(2) ดินที่เหมาะสมในการปลูกควรเป็นดินร่วนปนทราย มีความชื้นในดิน และมีปริมาณน้ำเพียงพอ

(3) การเตรียมดิน ไถพรวนดินและตากดินครั้งแรก แล้วทิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ จากนั้นไถพรวนดินอีกครั้ง เพื่อปรับหน้าดินให้เรียบ แล้วจึงใส่ปุ๋ยรองพื้น เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เป็นต้น ประมาณ 50 กระสอบต่อไร่ หรือตามความเหมาะสม

การเตรียมต้นพันธุ์

(1) การแยกหน่อ โดยแยกหน่อคล้าจากต้นที่แก่จัดหรือมีอายุประมาณ 1 ปีขึ้นไป เลือกหน่อที่มีขนาดความยาวไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร จากนั้นเพาะหน่อในแปลงปลูกให้มีระยะห่างระหว่างกอประมาณ 2 x 4 เมตร

(2) การแยกกิ่ง โดยการแยกกิ่งที่แตกออกมาจากข้อของลำต้น ซึ่งกิ่งนี้จะมีรากและตากิ่งอ่อน ด้วยการตัดส่วนนี้นำไปขยายพันธุ์ในแปลงปลูกให้มีระยะห่างระหว่างกอประมาณ 2 x 4 เมตร

(3) การเพาะเมล็ด โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่สุกเต็มที่แล้วซึ่งมีผลสีแดง นำมาเพาะในถุงเพาะชำให้รดน้ำเช้าและเย็นประมาณ 30 วัน ต้นอ่อนจะเริ่มงอก จากนั้นประมาณ 90 - 120 วัน จะได้ต้นกล้าที่มีความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร สามารถย้ายไปปลูกได้ในแปลงปลูกให้มีระยะห่างระหว่างกอประมาณ 2 x 4 เมตร

การดูแลรักษา

ควรให้น้ำประมาณ 1 เดือนต่อครั้ง หรือตามความเหมาะสม และควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยเคมี เมื่อต้นคล้ามีอายุประมาณ 3 - 4 เดือน ให้ใส่ปุ๋ยประมาณ 50 กิโลกรัมต่อไร่ หรือตามความเหมาะสม

การเก็บเกี่ยว

เมื่อต้นคล้ามีอายุประมาณ 1 ปี และมีความสูงประมาณ 1 เมตรขึ้นไป เก็บเกี่ยวโดยการตัดบริเวณโคนต้นคล้าและเก็บคัดแยก เพื่อเตรียมนำไปจักเส้นคล้า

การผลิตเส้นคล้า

(1) การจักเส้นคล้า โดยการนำต้นคล้าที่ผ่านการตัดแต่งกิ่งให้เหลือแต่ลำต้น จากนั้นลอกเอาเปลือกนอกออก แล้วผ่าเป็นเส้นเล็ก ๆ ให้กว้างประมาณ 0.5 เซนติเมตรต่อเส้น

(2) นำเส้นตอกคล้าไปตากแดด สลับกับการแช่น้ำ ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 - 3 วัน จำนวน 2 - 3 รอบ หรือตามความเหมาะสม จากนั้นนำไปตากแดดอีกครั้ง จนเส้นคล้ามีสีเหลือง และนำเส้นคล้ามารีดให้มีลักษณะเรียบแบน

(3) นำเส้นคล้าที่ตากแดดจนแห้งสนิทแล้วไปแช่น้ำ ประมาณ 1 - 3 ชั่วโมง หรือตามความเหมาะสม เพื่อให้เส้นคล้าอุ้มน้ำและง่ายต่อการขูดไส้ออก จากนั้นนำมีดบางขนาดพอเหมาะขูดไส้ออกให้หมด

(4) นำเส้นคล้าที่ได้ตากแดด 2 – 3 วัน จะได้เส้นตอกที่พร้อมนำไปสาน และนำเส้นตอกดังกล่าวให้เก็บรักษาให้มิดชิด

การย้อมสี

(1) นำเส้นคล้าตอกที่เตรียมไว้ แช่น้ำให้เปียก 10 – 15 นาที

(2) นำเส้นตอกขึ้น เตรียมย้อมสี และนำน้ำสีที่เตรียมย้อม เทใส่อ่างย้อม ตั้งไฟต้มน้ำสี อุณหภูมิ 50 - 70 องศาเซลเซียส

(3) เมื่อได้อุณหภูมิ 50 – 70 องศาเซลเซียส นำเส้นตอกลงย้อม กดให้เส้นตอกจมน้ำสีย้อม

(4) ต้มทิ้งไว้ ประมาณ 15 นาที พลิกกลับเส้นตอก ทุก 10 นาที เพื่อให้เส้นตอกมีสีสม่ำเสมอกัน เมื่อสีตอกสม่ำเสมอ ยกเส้นตอกขึ้น และคลี่เส้นตอก ผึ่งให้เย็นลง

(5) หลังจากผึ่งให้เย็นลงแล้ว นำเส้นตอกล้างผ่านน้ำ และตากเส้นตอกในที่ร่ม หรือ แดดรำไร ประมาณ 5 นาที

(6) นำเส้นตอกล้างน้ำให้สะอาดอีกครั้ง สังเกตว่าน้ำล้างที่หยดลงตามเส้นตอกสีจะใส

(7) ตากเส้นตอกในที่ร่ม หรือ แดดรำไร จนแห้งสนิท สามารถนำเส้นตอกไปใช้ได้

การสานผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเส้นคล้า

(1) กระเป๋าสาน

(1.1) ออกแบบรูปทรงกระเป๋าและทำแบบพิมพ์สำหรับใช้สานขึ้นรูปกระเป๋า

(1.2) นำเส้น มาสานขึ้นรูปเป็นกระเป๋ารูปทรงต่าง ๆ ตามแบบพิมพ์ที่ทำไว้ ทั้งนี้ หากต้องการสานกระเป๋าให้เป็นลวดลายที่มีสีสัน ให้นำเส้นคล้าที่ตากแห้งแล้วไปย้อมสีตามที่ต้องการ และนำมาสานขึ้นรูปเป็นกระเป๋าต่อไป

(1.3) นำกระเป๋าที่สานเสร็จเรียบร้อยแล้ว มาตัดแต่งเส้นคล้าให้เรียบร้อย แล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้ง เพื่อไล่ความชื้นออกให้หมด

(1.4) กระเป๋าสานบางรูปแบบ อาจเย็บบุด้วยผ้า หรือวัสดุอื่นที่ต้องการ

(2) ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

(2.1) การสานผลิตภัณฑ์โดยใช้แบบพิมพ์ เช่น กระติบข้าว ตะกร้า กระเช้า เป็นต้น มีขั้นตอนและกระบวนการสานในลักษณะเดียวกันกับกระเป๋าสาน

(2.2) การสานผลิตภัณฑ์โดยไม่ใช้แบบพิมพ์ เช่น ที่รองจาน ที่รองแก้วน้ำ เป็นต้น สามารถนำเส้นคล้ามาสานขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้เลย แล้วจึงตัดแต่งเส้นคล้าส่วนเกินออกและผึ่งแดดให้แห้ง

การแปรรูป

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อาจมีวัสดุอื่นที่ใช้เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้า หวาย ห่วง โลหะ กระดุม เป็นต้น โดยวัสดุเหล่านี้สามารถนำมาจากแหล่งผลิตภายนอกจังหวัดได้ ซึ่งการแปรรูปต้องอยู่ในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เท่านั้น

การบรรจุหีบห่อ

(1) รายละเอียดบนฉลาก หรือบรรจุภัณฑ์ ให้ประกอบด้วยคำว่า “ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง” หรือ “Si Bun Rueang Product of Kla” หรือ “Phalitphan Kla Si Bun Rueang”

(2) ให้ระบุชื่อผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้า สถานที่ผลิตหรือจัดจำหน่าย หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วันที่ผลิต เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ เป็นต้น เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

(6) ความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับแหล่งภูมิศาสตร์

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

จังหวัดหนองบัวลำภู มีพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงเนินเขา บางส่วนเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นถึงลอนลึก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร ทางตอนบนของจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นพื้นที่เขาสูง แล้วลาดไปทางใต้และทิศตะวันออก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย บางบริเวณมีพื้นที่ลุ่มต่ำอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ลำน้ำพะเนียง ลำน้ำพวย ลำน้ำพอง ลำน้ำมอ ลักษณะภูมิอากาศขึ้นอยู่กับอิทธิพลของลมมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุม ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย ทำให้มีอากาศหนาวเย็น และได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดพามวลอากาศขึ้นมาจากทะเลและมหาสมุทรเข้าปกคลุมในช่วงฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ทำให้มีฝนตกชุก จากลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศดังกล่าว และการผลิตเป็นเส้นคล้าส่งผลต่อการเจริญเติบโตของต้นคล้า โดยเฉพาะพื้นที่ดินร่วนปนทรายที่มีความอิ่มตัวสูง ทำให้ต้นคล้าในพื้นที่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เจริญเติบโตได้ดี มีลำต้นสูง ใหญ่แข็งแรง อวบสมบูรณ์ และการผลิตเป็นเส้นคล้าส่งผลให้เส้นคล้าของอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีลักษณะเส้นเล็ก เรียบแบน มีความเหนียวและยืดหยุ่นแข็งแรง คงทน ไม่เปื่อยง่าย มีความมันวาวเป็นธรรมชาติ จึงเหมาะสำหรับนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง เช่น กระติบข้าว ตะกร้า กระเป๋า เป็นต้น

ประวัติความเป็นมา

ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง เป็นสังคมที่อยู่อย่างเรียบง่าย ทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ใช้เวลาว่างหลังจาก ทำนา ทำสวน ทำไร่ ได้รวมกลุ่มกัน ทำเครื่องจักสานจากไผ่เป็นภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น กระติบข้าว กระจาด หวด ฝาชี ลอบ ไซ ตุ้ม สุ่ม เป็นต้น แต่เนื่องจากไผ่มีอายุการใช้งานน้อยและมักจะเกิดมอดส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เสียหาย ชาวบ้านจึงเริ่มมีการนำคล้ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จักสานต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมต้นคล้านำมาทำเป็นเชือกใช้มัดสิ่งของต่าง ๆ เพราะมีความเหนียว ยืดหยุ่นได้ และมีความคงทนต่อสภาพอากาศ ต่อมาชาวบ้านเริ่มนำคล้ามาจักสานเป็นภาชนะเครื่องใช้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยมีคุณสมบัติที่ดี เครื่องจักสานที่ได้จะมีความมันวาว ไม่เกิดมอด หากเป็นกระติบข้าวจะเก็บรักษาคุณภาพของข้าวเหนียว ทำให้ไม่แห้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2520 ได้ริเริ่มการก่อตั้งกลุ่มจักสานกระติบข้าวจากต้นคล้า โดยชาวบ้านบุ่งแก้ว หมู่ที่ 5 ตำบลหนองบัวใต้ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีการนำต้นคล้าที่ขึ้นอยู่ในท้องถิ่นมาทำการจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่สืบต่อกันมากว่า 40 ปี ซึ่งแหล่งผลิต ผลิตภัณฑ์จักสานคล้าศรีบุญเรืองที่มีชื่อเสียงที่สุด อยู่ที่บ้านนาฝาย บ้านจอมทอง และบ้านห้วยฮวก ซึ่งผลิตภัณฑ์จนถึงปัจจุบันมีความละเอียดสูง เส้นตอกสม่ำเสมอ มีความแน่นในตัวจากภูมิปัญญาของชาวบ้านมีการต่อยอดพัฒนาสินค้ามาจนถึงปัจจุบัน จนผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง เริ่มเป็นที่รู้จักในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ต่อมาเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 มีการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจักสานบ้านดอนข่า มีการผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง อาทิ กระติบข้าว กระเป๋า ตะกร้า ส่งจำหน่ายทั่วทั้งจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยคุณสมบัติผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรืองที่มีความเหนียว ทนทาน แข็งแรง ยืดหยุ่นได้ จึงกลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงในจังหวัดหนองบัวลำภู

จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2562 ต้นคล้าในอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับขึ้นทะเบียนเป็นพืชศึกษา (พืชที่น่าสนใจ) โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานสวนพฤกษาศาสตร์โรงเรียน วิทยาลัยการอาชีพศรีบุญเรือง อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู กระติบข้าวจากคล้าที่ผลิตในอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู กลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของตำบลศรีบุญเรือง

ต่อมา เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565 ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง ได้เผยแพร่ออกอากาศ ช่อง Thai PBS รายการทุกทิศทั่วไทย ตอน อาชีพทั่วไทย ปลูกและแปรรูปต้นคล้าในพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรืองกลายเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

(7) ขอบเขตที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์

ขอบเขตพื้นที่การผลิตผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

(8) การพิสูจน์แหล่งกำเนิด

(1) ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง ต้องผลิตในเขตพื้นที่ที่กำหนด และตามกระบวนการผลิตข้างต้น

(2) กระบวนการผลิตจะต้องผ่านการควบคุมตรวจสอบ คือ มีการขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้าผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง รวมทั้งต้องมีเอกสารกำกับเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับได้

(9) เงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนดตามมาตรา 15

(1) ให้มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า ที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง

(2) ผู้ขอขึ้นทะเบียนสมาชิกผู้ผลิตและผู้ประกอบการค้า จะต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับสมาชิกผู้ขอใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง และดำเนินการตามแผนการควบคุมตรวจสอบทั้งกระบวนการผลิตในระดับผู้ผลิตและระดับจังหวัด

แผนที่แสดงแหล่งภูมิศาสตร์
ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง

ขอบเขตการผลิต ผลิตภัณฑ์คล้าศรีบุญเรือง ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู